МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

КООРДИНАЦІЯ ДІЙ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ МИТНИХ ВІДНОСИН

Здобувача вищої освіти 2 курсу,
групи МММ – 23 - 1,
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент митної справи»

підпис здобувача вищої освіти

Максимовича Сергія Володимировича

Науковий керівник
науковий ступінь, вчене звання

підпис керівника

Гребельник Олександр Петрович, д.е.н., професор

Гарант освітньої програми
науковий ступінь, вчене звання

підпис гаранта

Гребельник Олександр Петрович, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри митної справи та
товарознавства
протокол від 17.01.2025 № 12

підпис завідувача кафедри

Ткаченко Сергій Олександрович, к.е.н., доцент

Ірпінь 2025

Реєстрація № 1 16.01.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

до захисту _____ _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (відмінно) 12.02.2025 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Іщенко О.Г.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Учітельна О.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Гаюнова С.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Шишкіна Т.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 20			
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10			
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5			
4. Рецензент	від 0 до 5			
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 40**			
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 15			
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 10			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 60**			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5 (Відмінно)		

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітня програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____ А. І. Зубрицький
«__14__» ___лютого____ 2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Максимовичу Сергію Володимировичу

1. Тема кваліфікаційної роботи

Координація дій органів державного регулювання в сфері митних відносин

Затверджена наказом ректора від «27» грудня 2023 р. №1742

2. Строк здачі закінченої роботи «02» грудня 2024 р.
3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Метою дипломної роботи є дослідження механізмів координації дій органів державного регулювання в сфері митних відносин, аналіз їхньої взаємодії та розробка рекомендацій щодо вдосконалення цього процесу.

Об'єктом дослідження виступає система державного регулювання у сфері митних відносин в Україні.

Предметом дослідження є механізми координації та взаємодії митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин.

Базою дослідження є нормативно-правові акти, наукові публікації, аналітичні матеріали, статистичні дані та досвід міжнародний в даній сфері

4. Перелік графічного матеріалу: Таблиця - Підходи до визначення «митної політики»; Таблиця - Принципи державної митної політики; Рисунок - Органи державного регулювання ЗЕД України; Рисунок - Основні принципи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
5. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

В першому розділі дослідити теоретичні основи державного регулювання у сфері митних відносин, сутність системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, роль митної служби в регулюванні зовнішньоекономічних відносин та взаємодію митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин.

В другому розділі провести аналіз взаємодії державного регулювання сфери митних відносин в Україні, взаємодії митних органів з правоохоронними органами, взаємодії митних органів з податковою службою

та взаємодії митних органів з іншими органами державно
сфері митних відносин.

В третьому розділі запропонувати методи
вдосконалення механізму взаємодії органів державного ре
митних відносин, а також дослідити зарубіжний досвід в
органами державного регулювання в сфері митних відносин

6. Календарний план виконання роботи:

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк вико
		За планом
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	25.09.202
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	02.11.202
3	Видача завдання науковим керівником	04.02.2024
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.05.2024
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.09.2024
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.10.2024
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.11.2024
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.12.2024
9	Попередній захист роботи	13.12.2024
10	Отримання відгуку керівника роботи	15.01.2025
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	24.01.2025
12	Отримання зовнішньої рецензії	31.01.2025
13	Захист роботи	12 лютого 20

7. Дата видачі завдання «__4__» __лютого__ 2024 року.

8. Керівник кваліфікаційної роботи (підпис)

9. Гарант освітньо-професійної програми (підпис)

10. Завдання до виконання отримав здобувач (підпис)

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Дипломна робота присвячена актуальній темі координація дій органів державного регулювання в сфері митних відносин, оскільки в сучасних умовах глобалізації економіки митні відносини відіграють важливу роль у забезпеченні економічної безпеки країни. Структура дипломної роботи відповідає назві. В логічній послідовності досліджені питання плану.

Робота складається з трьох розділів, кожен з яких логічно пов'язаний із загальним призначенням дослідження. У першому розділі розглянуто теоретичні основи державного регулювання у сфері митних відносин та роль митної служби в регулюванні зовнішньоекономічних відносин. У другому розділі проведено аналіз взаємодії державного регулювання сфери митних відносин в Україні. У третьому розділі пропонуються конкретні методи вдосконалення механізму взаємодії органів державного регулювання в сфері митних відносин.

Максимович С. В. продемонстрував високий рівень теоретичної підготовки, вміння аналізувати статистичні дані, робити обґрунтовані висновки та пропонувати практичні рекомендації. Особливо слід відзначити ґрунтовний аналіз нормативно-правових актів, статистичних даних та актуальних проблем у сфері митної політики.

Виконана робота за змістом і структурою відповідає завданню та методичним рекомендаціям. Основну мету даного дослідження досягнуто.

Випускна кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи _____ 15.01.25
(підпис) (дата)

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти Максимовича Сергія Володимировича після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від « 17» січня 2025 №12 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Ткаченко Сергій
(підпис) Олександрович, к.е.н., доцент

РЕЦЕНЗІЯ
на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Максимовича Сергія Володимировича
Тема: "**Координація дій органів державного регулювання в сфері митних відносин**"

Тема роботи є надзвичайно актуальною, оскільки у сучасних умовах глобалізації економіки митні відносини відіграють важливу роль у забезпеченні економічної безпеки країни. Проблема координації дій між органами державного регулювання є ключовою для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю, протидії контрабанді та забезпечення сприятливого клімату для міжнародної торгівлі.

Дослідження містить елементи новизни, зокрема у висвітленні сучасних механізмів взаємодії митних органів з іншими органами державної влади. У роботі запропоновано низку практичних рекомендацій щодо вдосконалення координації дій, що сприятиме підвищенню ефективності митної політики України.

У роботі проведено ґрунтовний аналіз нормативно-правових актів, статистичних даних та актуальних проблем у сфері митної політики. Текстовий матеріал чіткий, логічний та структурований. Табличний матеріал надає додаткову аргументацію для зроблених висновків, що сприяє кращому розумінню основних ідей роботи.

Рекомендації, викладені у дипломній роботі, добре обґрунтовані, мають теоретичну та практичну цінність. Зокрема, запропоновані заходи щодо інтеграції цифрових платформ, створення єдиної бази даних і впровадження навчальних програм можуть значно покращити функціонування митних органів, а також забезпечити ефективний контроль за зовнішньоекономічною діяльністю.

Незначним недоліком роботи є недостатня кількість прикладів зарубіжного досвіду, які могли б посилити аргументацію автора щодо ефективності запропонованих рішень. Також в окремих місцях можна було б глибше розкрити аспекти практичної реалізації рекомендацій.

Дипломна робота є завершеною, науково обґрунтованою та має значну практичну цінність. Автор демонструє високий рівень підготовки, логічність викладу та вміння аналізувати складні проблеми. Робота заслуговує на позитивну оцінку, а її автор — на присвоєння відповідної кваліфікації.

Рецензент
Доцент кафедри
міжнародного менеджменту
Державного торговельно-
економічного університету **Л.П. Сєрова**

«24» січня 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ ... ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДДІЛ КАДРІВ
Підпис _____ засвідчую
Начальник відділу кадрів _____

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку кваліфікаційної роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Максимович Сергій Володимирович

Курс/група _____ММ-23-1_____

Тема кваліфікаційної роботи:

Координація дій органів державного регулювання в сфері митних відносин.

П. І. Б. наукового керівника

Гребельник Олександр Петрович

Дата захисту: 12.02.25

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 76,46%
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 23,54%, цитат 0,78%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі М. Іщук

АНОТАЦІЯ

КООРДИНАЦІЯ ДІЙ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ МИТНИХ ВІДНОСИН

Метою дипломної роботи є дослідження механізмів координації дій органів державного регулювання в сфері митних відносин, аналіз їхньої взаємодії та розробка рекомендацій щодо вдосконалення цього процесу.

Завдання роботи полягає у визначенні сутності системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; дослідженні ролі митної служби в регулюванні зовнішньоекономічних відносин; аналізу взаємодії митних органів з іншими органами державного регулювання; вивченні зарубіжного досвіду у цій сфері, а також в розробці рекомендації щодо вдосконалення механізму взаємодії.

Предметом дослідження є механізми координації та взаємодії митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин.

Об’єктом дослідження виступає система державного регулювання у сфері митних відносин в Україні.

Базою дослідження є нормативно-правові акти, наукові публікації, аналітичні матеріали, статистичні дані та досвід міжнародний в даній сфері.

За результатами дослідження сформульовані конкретні пропозиції щодо вдосконалення координації дій митних органів та інших державних установ, які беруть участь у регулюванні митних відносин.

Одержані результати можуть бути використані у діяльності митних та податкових органів; для розробки нормативно-правових актів у сфері митної політики; у навчальному процесі економічних та юридичних спеціальностей.

Дипломна робота містить 56 сторінок, 2 таблиці, 2 рисунки, список використаних джерел з 49 найменувань.

Ключові слова: митні органи, зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання, координація, зовнішньоекономічна діяльність, митна політика, митна система, митний контроль.

Рік виконання дипломної роботи: 2024.

Рік захисту роботи: 2025.

ANNOTATION

COORDINATION OF ACTIONS OF STATE REGULATORY AUTHORITIES IN THE SPHERE OF CUSTOMS RELATIONS

The purpose of this thesis is to study the mechanisms of coordination among state regulatory authorities in the field of customs relations, analyse their interaction, and develop recommendations for improving this process.

The objectives of the study include defining the essence of the state regulation system of foreign economic activity; examining the role of the customs service in regulating foreign economic relations; analysing the interaction between customs authorities and other state regulatory bodies; studying foreign experience in this field, and developing recommendations for improving the coordination mechanism.

The subject of the study is the mechanisms of coordination and interaction between customs authorities and other state regulatory bodies in the field of customs relations.

The object of the study is the system of state regulation in the field of customs relations in Ukraine.

The research base includes legislative and regulatory acts, scientific publications, analytical materials, statistical data, and international experience in this field.

Based on the research findings, specific proposals have been formulated to improve the coordination of actions between customs authorities and other state institutions involved in customs regulation.

The obtained results can be used in the activities of customs and tax authorities; for the development of legislative and regulatory acts in the field of customs policy; and in the educational process for economic and legal specialties.

The thesis contains 56 pages, 2 tables, 2 figures, and a reference list of 49 sources.

Keywords: customs authorities, foreign economic activity, state regulation, coordination, foreign economic relations, customs policy, customs system, customs control.

Year of thesis completion: 2024.

Year of defence: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП……. 6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МИТНИХ ВІДНОСИН…….. 9
1.1 Сутність системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності……. 9
1.2 Роль митної служби в регулюванні зовнішньоекономічних відносин…….. 13
1.3 Взаємодія митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин…… 19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ МИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.. 22
2.1 Аналіз взаємодії митних органів з правоохоронними органами……. 22
2.2 Аналіз взаємодії митних органів з податковою службою…… 27
2.3 Аналіз взаємодії митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин…… 30
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ МИТНИХ ВІДНОСИН…….. 36
3.1 Рекомендації щодо вдосконалення механізму взаємодії органів державного регулювання в сфері митних відносин…….. 36
3.2 Методи вдосконалення механізму взаємодії органів державного регулювання в сфері митних відносин…… 40
3.3 Зарубіжний досвід взаємодії митних з органами державного регулювання в сфері митних відносин……. 48
ВИСНОВКИ…… 52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 55

ВСТУП

Актуальність теми. Сфера митних відносин відіграє ключову роль у зовнішньоекономічній діяльності будь-якої держави. В умовах глобалізації економіки та зростання міжнародної торгівлі, ефективне функціонування митних органів та їх взаємодія з іншими органами державного регулювання стають важливими чинниками забезпечення економічної безпеки, сприяння економічному розвитку та інтеграції країни у світовий економічний простір. В Україні, з огляду на її геополітичне положення та економічні реалії, проблема координації дій органів державного регулювання в сфері митних відносин набуває особливої актуальності. Необхідність підвищення ефективності такої взаємодії обумовлена потребою у захисті національних інтересів, протидії контрабанді та митним правопорушенням, забезпеченні належного рівня митного контролю та сприяння міжнародній торгівлі.

З розширенням державних інституцій в Україні та усвідомленням, що ринкова економіка може потребувати активної участі держави, у наукових колах з'явилась значна кількість досліджень, присвячених державному регулюванню економіки, зокрема в аграрному секторі. Вчені такі як Журавель А. В., Мазур К. В., Міщенко Д. А., Калетнік Г. М., Фурман І. В. та інші зосередили увагу на одній з ключових функцій державного управління економікою – її регулюванні. Однак, інші аспекти державного регулювання в їхніх роботах розглянуто лише поверхово, що вказує на необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Теоретичні аспекти формування та реалізації митної політики держави були предметом досліджень багатьох авторів, серед яких можна виділити таких, як Я. Павлович-Сенета, С. Ківалов, Б. Кормич, К. Сандровський, Є. Курасова, О. Гребельник, І. Бережнюк, Д. Приймаченко, Л. Кийда, Н. Шевченко, О. Нагорічна, С. Іванов, Ю. Костишин, Н. Осадча, В. Ляшенко, Г. Глуха, П. Пашко та інших.

Метою роботи є дослідження механізмів координації дій органів державного регулювання в сфері митних відносин.

Завдання роботи:

1. Визначити сутність системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
2. Проаналізувати роль митної служби в регулюванні зовнішньоекономічних відносин.
3. Дослідити взаємодію митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин.
4. Провести аналіз взаємодії митних органів з правоохоронними органами в Україні.
5. Вивчити взаємодію митних органів з податковою службою.
6. Розглянути взаємодію митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин та запропонувати шляхи вдосконалення цих механізмів.

Об'єктом дослідження є система державного регулювання у сфері митних відносин в Україні. Предметом дослідження є механізми координації та взаємодії між митними органами та іншими органами державного регулювання у цій сфері. У процесі дослідження використовувалися такі методи: системний підхід для аналізу структурних елементів державного регулювання митних відносин, порівняльний аналіз для вивчення зарубіжного досвіду, а також методи статистичного аналізу та експертних оцінок для визначення ефективності існуючих механізмів взаємодії, методи дедукції та індукції.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні наукових підходів до координації дій органів державного регулювання у сфері митних відносин, визначенні основних принципів та механізмів такої взаємодії. Практичне значення роботи полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізму взаємодії митних органів з іншими державними

інституціями, що сприятиме підвищенню ефективності митного контролю та забезпеченню економічної безпеки України.

Структура роботи складається з трьох розділів. Перший розділ присвячений теоретичним основам державного регулювання у сфері митних відносин, зокрема сутності системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та ролі митної служби. У другому розділі проводиться аналіз взаємодії митних органів з іншими державними органами в Україні, включаючи правоохоронні органи та податкову службу. Третій розділ містить рекомендації та методи вдосконалення механізму взаємодії, а також розгляд зарубіжного досвіду у цій сфері.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МИТНИХ ВІДНОСИН

1.1 Сутність системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) охоплює взаємодії між українськими суб'єктами господарювання та їхніми іноземними партнерами, які здійснюються як на території України, так і за її межами. Державне регулювання ЗЕД включає комплекс законодавчих, виконавчих та контрольних заходів, спрямованих на поліпшення цієї діяльності в інтересах національної економіки. Це регулювання має на меті створити умови та механізми, що сприяють ефективному розвитку міжнародного господарювання [3].

У кожній країні формується система державних органів із чітко окресленими завданнями та повноваженнями для регулювання ЗЕД. Держава впроваджує економічну політику, яка забезпечує суспільні блага, підтримує чесну конкуренцію та протидіє монополізму.

Регулювання ЗЕД в Україні забезпечує баланс національної економіки та стабільність внутрішнього ринку, сприяє структурним змінам в економіці та створює сприятливі умови для інтеграції української економіки у світову ринкову систему.

Рис. 1.1 Органи державного регулювання ЗЕД України [3]

Упродовж усіх історичних періодів розвитку держави, зовнішньоекономічна діяльність мала значний вплив на розв'язання економічних завдань на різних рівнях: від окремих підприємств до цілих регіонів та держави в цілому [21]. Як інтегральна складова державного господарства, зовнішньоекономічна діяльність сприяє удосконаленню внутрішньогосподарських пропорцій, а також плануванню та розвитку виробничих сил. Історично, жодна країна не змогла досягти стабільності економіки, відокремившись від світової економічної системи, стверджують Є. Брикун, А. Вдовиченко, А. Зубрицький [6].

У науковій літературі існує декілька визначень зовнішньоекономічної діяльності:

– Діяльність, що здійснюється українськими і іноземними господарюючими суб'єктами, яка базується на їхніх взаємовідносинах, як в Україні, так і за кордоном, стверджує І. Багрова [2];

– Господарська діяльність, пов’язана з міжнародною виробничою та науково-технічною кооперацією, експортом і імпортом продукції, а також виходом підприємств на зовнішні ринки, О. Шкурупієм [49];

– Частина діяльності суб'єкта, що включає комплекс функцій в рамках зовнішньоекономічних зв’язків держави, які забезпечують участь суб’єкта у зовнішньоекономічних операціях для розвитку його потенціалу, за В. Васюренком [8].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є фундаментальною складовою міжнародних економічних відносин, охоплюючи міжнародну торгівлю, капітальні потоки, міграцію робочої сили та трансфер технологій. Цей тип регулювання є критично важливим, особливо у країнах із перехідною економікою, де здійснено значну лібералізацію економічної діяльності. Це регулювання спрямоване на захист національних інтересів, забезпечення рівних можливостей для розвитку підприємництва, реалізації інвестицій, розвитку конкуренції та усунення монополізму. Згідно з Ж. Стеценко, державне регулювання можна охарактеризувати як комплекс

заходів законодавчого [44], виконавчого та контрольного характеру, призначених для оптимізації зовнішньоекономічних операцій у інтересах розвитку національної економіки. Воно включає створення умов та механізмів, які забезпечують ефективне ведення міжнародної діяльності, включаючи законодавче регулювання та економічні інструменти, такі як податки та мита [9].

Згідно з українським законодавством, зокрема Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», основною метою державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є досягнення балансу національної економіки та стабілізація внутрішнього ринку України [35]. Це також включає стимуляцію структурних змін в економіці та розширення міжнародних економічних зв'язків, створення умов, що сприяють інтеграції України в глобальний поділ праці та наближення її економічних структур до стандартів розвинутих країн. С. Домбровська визначає основні цілі цього регулювання як забезпечення збалансованості економіки, стимулювання прогресивних змін, а також створення оптимальних умов для включення української економіки у світові економічні процеси [13]. Водночас М. Дідківський стверджує, що зовнішньоекономічні зв'язки мають розглядатися в контексті зовнішньоекономічної політики, яку він описує як політичне втілення цих зв'язків [12].

Зовнішньоекономічна політика включає в себе набір державних заходів, що мають на меті реалізацію економічного потенціалу країни на міжнародному рівні, та задоволення внутрішніх потреб через імпорт товарів і послуг з-за кордону, за словами О. Гребельника [10]. Механізм сучасного регулювання цієї діяльності, за визначенням О. Акименка, включає комплекс взаємозалежних методів, форм і інструментів, які надають регулятивний, стимулюючий та координаційний вплив, спрямований на розвиток внутрішнього та збільшення зовнішнього ринку для високотехнологічної продукції і стимулювання експорту [1]. І. Платонова розглядає механізм державного регулювання як сукупність економічних форм, методів та

інструментів, які координують та регулюють діяльність суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних відносин, включаючи різноманітні методи впливу, що сприяють розвитку цих зв'язків [33]. Для досягнення цих цілей використовуються закони України, акти тарифного та нетарифного регулювання, рішення економічних органів, міжсуб'єктні угоди та оперативні економічні заходи, які усі відповідають законодавству України.

Основні принципи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності показані на рисунку 1.2

Рис. 1.2 Основні принципи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [5]

Управління зовнішньоекономічною діяльністю допомагає купувати необхідні товари та послуги через імпорт, використовувати міжнародні ринки для продажу експорту, брати участь у світових економічних інтеграціях, розвивати науково-технічну та культурну співпрацю, запозичувати світовий досвід та користуватися іноземними інвестиціями і кредитами, підтримуючи при цьому платіжний баланс країни [5].

Головними формами зовнішньоекономічної діяльності є зовнішня торгівля, фінансово-кредитні операції, підприємницька діяльність, науково-технічна кооперація з зарубіжними підприємцями, надання послуг, що регулюються як державою через його органи, так і недержавними органами управління економікою, такими як біржі, торговельні палати, та самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності через координаційні угоди. Зовнішньоекономічна діяльність регулюється через адміністративні та економічні методи, як зазначає О. Мантур-Чубата, де адміністративні методи мають безпосередній вплив на господарські стосунки і застосовуються переважно у короткостроковій перспективі для захисту або відродження економіки через мобілізацію ресурсів [24]. Вони включають ембарго, ліцензування, квотування та специфічні вимоги до товарів.

Отже, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності означає систему законодавчих, виконавчих та контрольних заходів, спрямованих на оптимізацію зовнішньоекономічних відносин на користь національної економіки. Це передбачає створення умов та механізмів для ефективного взаємодії суб'єктів господарювання через поєднання законодавчих заходів, що регулюють експортно-імпортну діяльність, та економічних інструментів, таких як податки та мита, з метою досягнення балансу внутрішнього ринку та стимулювання ефективних міжнародних економічних зв'язків. Регулювання також включає заходи для створення сприятливих умов для інтеграції національної економіки у глобальні ринкові структури розвинутих країн. У широкому сенсі, державне регулювання впливає на всі аспекти зовнішньоекономічної діяльності, тоді як у вузькому сенсі, це означає розробку та виконання конкретної зовнішньоекономічної політики.

1.2 Роль митної служби в регулюванні зовнішньоекономічних відносин

Історично митна політика є першою формою державного регулювання зовнішньої торгівлі. Однак, попри різні підходи, погляди науковців та

законотворців так і не об’єдналися в єдине розуміння поняття митної політики (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення «митної політики»

Автор	Визначення
Митний кодекс України [27]	Державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави для захисту митних інтересів, забезпечення митної безпеки, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки та її інтеграції у світову економіку.
М. Лепеха, А. Ревунова [22]	Митна політика є комплексом заходів для ефективного використання інструментів митного контролю та регулювання зовнішньоекономічної діяльності, підтримки позитивного торговельного балансу та розвитку національної економіки.
С. Ківалов, Б. Кормич [18]	Митна політика – це частина внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає діяльність держави та її органів у регулюванні зовнішньоекономічних відносин та організації митної системи для захисту національних інтересів і безпеки.
О. Гребельник [10]	Митна політика – це комплексна система заходів для забезпечення економічного суверенітету, охорони державних кордонів, реалізації зовнішньоекономічної стратегії через митні відносини.
І. Бережнюк [4]	Митна політика – це система поглядів, ідей та переконань, що формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи.
Д. Приймаченко [34]	Митна політика – це стабільна організована діяльність державних інституцій для визначення та реалізації загальнодержавної політики у конкретній сфері через політико-правові, економічні та організаційні заходи, спрямовані на захист національних інтересів і безпеки.

Наведені визначення поняття митної політики описують і пояснюють окремі її аспекти. Вони взаємопов'язані та доповнюють одне одного, що підкреслює різнобічність митної політики та її вплив на різні сфери суспільного життя. Досліджуючи сутність державної митної політики, важливо розглядати її не як ізольовану теоретичну категорію, а як частину системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю [21].

Державна митна політика, будучи одним з найважливіших чинників економічного розвитку України, має вплив лише за умови ефективного державного управління відповідними процесами. Це управління повинно бути спрямоване на забезпечення належних організаційно-правових умов для розширеного відтворювального процесу в країні, забезпечення гідного місця України в системі міжнародного поділу праці, зміну структури зовнішньої

торгівлі, створення умов для ефективного захисту інтересів вітчизняних товаровиробників та зміцнення економічної безпеки країни.

Формування та реалізація державної митної політики базуються на принципах, наведених у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Принципи державної митної політики

Принцип	Зміст принципу
Верховенство права	Охоплює такі складники, як чесність, порядність, справедливість, повага, рівність, заборона свавілля тощо.
Законність	Посадові особи повинні діяти лише на основі та в межах повноважень, встановлених Конституцією та законами України.
Збалансованість інтересів держави, фізичних і юридичних осіб у митних відносинах	Передбачає виконання двох завдань: наповнення Державного бюджету та забезпечення дотримання митних інтересів держави з одного боку, і спрощення формальностей та зменшення адміністративних бар'єрів для товарів і транспортних засобів під час перетину митного кордону з іншого боку.
Недопустимість подвійного оподаткування	Адаптація національного митного законодавства до законодавства Європейського Союзу та тісна міждержавна взаємодія.
Єдність митних режимів	До всіх учасників та об’єктів митних відносин застосовується однаковий набір правил незалежно від суб’єктивних чи об’єктивних обставин. Це включає порядок переміщення товарів, умови їх перебування на чи поза митною територією, встановлення прав та обов’язків учасників правовідносин, а також обсяг і зміст митних процедур, які здійснюються відповідними державними органами.
Прозорість, гласність	Максимально повне і своєчасне інформування про порядок здійснення митних процедур, результати митного контролю та виявлені порушення.

Джерело: [11]

І.Г. Бережнюк [4] підкреслює, що важливим аспектом розуміння митної політики є поняття «об’єкт» та «суб’єкт». Під об’єктом розуміється цілеспрямований економічний вплив митних органів на товари, транспортні засоби, послуги, інтелектуальну власність та фізичних осіб, що перетинають митний кордон України. Суб’єктом митної політики є керуюча система митних органів, яка включає активні органи, що приймають та реалізують рішення щодо регулювання зовнішньої торгівлі.

Державна митна політика виконує низку важливих функцій для суспільства. Під функціями розуміються завдання, покладені на митну політику, які мають суспільне значення. Напрями митної політики повинні забезпечувати виконання таких функцій [16]:

– Фіскальна: наповнення Державного бюджету через надходження від митних платежів.

– Економіко-регуляторна: вплив держави на зовнішньоекономічну діяльність за допомогою тарифного та нетарифного регулювання для забезпечення національних інтересів та державної економічної політики.

– Захисна: захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, включаючи захист внутрішнього ринку та інтересів споживачів, боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, захист прав інтелектуальної власності та забезпечення екологічної безпеки.

– Контрольно-організаційна: визначення та забезпечення умов і порядків переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, здійснення митного контролю й оформлення, перевірка законності переміщення товарів та транспортних засобів.

– Інформаційно-статистична: організація збирання та зберігання інформації про результати митного контролю та оформлення, обмін інформацією з іншими державними органами та країнами, забезпечення аналізу митних ризиків.

– Міжнародно-політична: забезпечення міжнародного інтеграційного процесу, виконання міжнародно-правових заходів, розвиток міжнародного митного співробітництва, залучення організаційної та фінансової допомоги для розвитку митної справи.

Очевидно, що більшість функцій митної політики (зокрема, фіскальна, економіко-регуляторна, захисна та контрольно-організаційна) безпосередньо впливають на наповнення Державного бюджету та, відповідно, на фінансування потреб для забезпечення економічного зростання країни. Інформаційно-статистична та міжнародно-політична функції також відіграють

важливу роль, оскільки вони створюють інформаційну базу для планування та реалізації митної політики держави [16].

Зростання міжнародної торгівлі та транскордонних потоків товарів вимагає від держави посилення контролю, щоб забезпечити економічний прогрес та захист громадян. Кожна країна зацікавлена у ввезенні товарів, які не виробляються на її території або доступні в обмежених кількостях, а також у вивезенні продукції, що виробляється у надлишку. Це вимагає від держав ретельного регулювання внутрішніх ринків. У цьому контексті, митні служби відіграють ключову роль у контролі переміщення товарів через митний кордон, виконуючи такі завдання: збір митних платежів, контроль кількості та якості товарів, перевірка на наявність заборонених чи обмежених товарів та запобігання експорту технологій під обмеженнями.

Однак, без ефективної системи митного контролю, тарифи можуть стати обтяжливим податком для вітчизняних підприємців. Підвищення цін на імпортні товари через високі мита сприяє зростанню тіньової торгівлі, штовхаючи підприємців до пошуку альтернативних, включаючи нелегальні, способів оплати мит. Це призводить до зниження конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників та офіційних імпортерів [16].

Щодо митної експертизи, цей термін не визначено у Митному кодексі України (МКУ), де використовується термін «експертиза» [27]. Згідно зі ст. 23-1 МКУ, у випадку класифікації або визначення походження товарів, митний орган має право призначити відповідні аналізи чи дослідження. Митна експертиза являє собою наукове дослідження, проведене спеціалізованими експертами з метою отримання незалежного та об'єктивного висновку для вирішення спірних питань, що охоплює широкий спектр завдань від фінансового контролю до охорони державних інтересів [27].

Основні напрямки діяльності митних органів щодо контролю товарів включають класифікацію товарів відповідно до УКТ ЗЕД, оцінку митної вартості заявлених товарів, встановлення країни їх походження, ідентифікацію товарів як наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги, активні або

отруйні речовини, а також визначення, чи належать товари до предметів мистецтва, історичних або археологічних цінностей, або ж їх виготовлено з використанням об'єктів інтелектуальної власності, що захищені законом.

Проведення митної експертизи вимагає спеціальних знань для розгляду питань, пов'язаних з митним контролем та оформленням, а також порушеннями митних правил. Процес митного оформлення товарів чи прийняття рішень щодо обов'язкової інформації включає прийняття рішення про митну експертизу, яке здійснюється за заявою відповідальної особи митного органу. Рішення про проведення митної експертизи у випадках порушення митних правил приймається у вигляді постанови, яку видає посадова особа, відповідальна за справу.

Відповідно до ст. 356 та ст. 515 Митного кодексу України (МКУ), митна експертиза здійснюється фахівцями митних органів або іншими спеціалістами, які володіють спеціальними науковими знаннями для вирішення завдань у сфері митного регулювання [27]. Одним із важливих органів, відповідальних за проведення митних експертиз, є Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень Держмитслужби (СЛЕД). Згідно з положеннями ст. 515 МКУ, у разі необхідності проведення спеціальних митних експертиз можуть залучатися експерти з інших професійних асоціацій [27].

Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень Держмитслужби є спеціалізованим органом, що займається перевірками та експертизами. Основними завданнями цієї лабораторії є: реалізація державної податкової та митної політики, участь у боротьбі з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, проведення наукових досліджень і професійної діяльності у сфері оподаткування та митної справи, а також попередня оцінка майна, вилученого та конфіскованого через порушення митного та податкового законодавства.

Таким чином, визначення сутності державної митної політики, її принципів та функцій є ключовим для формування механізму державної політики. Умови глобалізації та запровадження єдиних механізмів, які

сприяють реалізації митної справи у різних країнах, сприятимуть спрощенню та прозорості митних процедур, їх прискоренню, зменшенню кількості митних документів, їх уніфікації, використанню єдиних документів у різних країнах, обміну інформацією між митними адміністраціями, посиленню боротьби з митним шахрайством та системному підходу до формування та реалізації митної політики держави.

1.3 Взаємодія митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин

Розділ 77 Митного кодексу України (далі - МК України) присвячений питанням взаємодії митних органів з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами підприємницької діяльності [27]. Хоча в назві розділу не згадується термін «правоохоронні органи», перша стаття розділу 77 МК України має назву «Взаємодія митних органів з правоохоронними органами». Це свідчить про те, що митні органи, згідно з митним законодавством, не належать до правоохоронних органів. У такому разі, стаття 558 МК України повинна була б називатися «Взаємодія митних органів з іншими правоохоронними органами».

Невизначеність статусу митних органів як правоохоронних негативно впливає на міжнародну співпрацю, зокрема в частині обміну інформацією. До правоохоронних органів, з якими взаємодіють митні органи під час виконання своїх завдань, можна віднести: органи національної поліції, Службу безпеки України, прокуратуру, прикордонну службу та інші.

Спільним для всіх цих органів є здійснення функцій представників влади їхніми працівниками. Елемент владності та обов'язкової підпорядкованості суб'єкта вимогам службової особи характеризує його як представника влади. Функції влади визначаються характером повноважень, якими наділені представники влади в зв'язку з їхньою службовою компетенцією та завданнями, що стоять перед органом, який вони представляють [17].

Водночас, важливо підкреслити, що повноваження представника влади мають значення і силу лише в певних межах. Зміст функцій влади та характер дій представників влади визначаються завданнями, що стоять перед органом, який вони представляють.

Для створення ефективної митної системи митні органи та інші державні регулятори повинні співпрацювати, щоб забезпечити безпеку та дотримання законодавства, а також спростити логістику та комерцію.

Обмін інформацією між митними органами та іншими контролюючими структурами, як-от податкові служби або поліція, дозволяє створити цілісну базу даних про товари та їх переміщення через кордон. Це значно сприяє швидкому ідентифікуванню та перехопленню незаконних вантажів. Наприклад, коли митниця отримує дані від податкової служби про компанію, яка підозрюється у ухилянні від сплати податків, вона може зосередити свої ресурси на перевірці вантажів, що відправляються чи приймаються цією компанією. Такі заходи не тільки забезпечують правильну оподатковування, але й запобігають економічним злочинам [17].

Крім того, спільні інспекційні операції митниці та інших регуляторних органів, таких як державна прикордонна служба, важливі для виявлення контрабанди. Спільна присутність на кордоні забезпечує багатошаровий контроль, який утруднює незаконний імпорт заборонених предметів, таких як наркотики чи зброя. Ця координація не тільки підвищує шанси на виявлення порушень, але й створює систему стримувань, що знижує можливості для корупції чи інших форм правопорушень серед чиновників.

Іншим аспектом є тісна співпраця з міністерствами та відомствами, що регулюють імпорт спеціалізованих товарів, таких як фармацевтичні продукти чи харчові добавки. Митниця використовує інформацію від цих органів для визначення вимог до ліцензування і сертифікації товарів. Це дозволяє запобігти введенню на ринок продуктів, які не відповідають стандартам якості та безпеки, тим самим захищаючи споживачів від потенційно шкідливих товарів [28].

Митні органи України активно взаємодіють з іншими державними установами для забезпечення більшої ефективності в роботі на кордонах та всередині країни. Ця співпраця є невід'ємною частиною стратегії забезпечення національної безпеки і стабільності, оскільки митниця є першою лінією захисту проти нелегального імпорту і експорту товарів.

Зокрема, коли мова йде про боротьбу з контрабандою, митниця розробляє спільні оперативні плани разом з національною поліцією і прикордонною службою. Вони використовують інтегровану систему нагляду, яка включає відеоспостереження і датчики руху на кордоні. Ця технологія дозволяє швидко реагувати на будь-які спроби нелегального перетину кордону, а також налагоджує тісніше співробітництво в обміні інформацією про підозрілі транспортні засоби чи осіб [28].

Обмін даними також є фундаментальним в аспекті захисту економіки. Митні органи отримують інформацію від податкової служби про фірми, які мають заборгованість або історію податкових правопорушень. Це дозволяє митниці здійснювати більш детальний контроль над операціями цих компаній, виявляючи потенційні порушення в митному оформленні, що, в свою чергу, сприяє забезпеченню справедливого оподаткування.

Водночас, співпраця з органами здоров'я допомагає митниці контролювати ввезення фармацевтичних продуктів і харчових добавок, забезпечуючи їх відповідність державним стандартам безпеки. Це включає перевірку ліцензій та сертифікатів, що суттєво знижує ризик потрапляння на ринок неякісних або небезпечних товарів.

Така комплексна і координована робота не тільки знижує час простою транспортних засобів на кордоні, але й значно підвищує загальну безпеку та захист економічних інтересів України. Результатом цих зусиль є покращення митного оформлення, ефективне використання ресурсів і зміцнення довіри до митних процедур.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ МИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз взаємодії митних органів з правоохоронними органами

Аналізуючи положення Митного кодексу України (МК України), можна зробити висновок, що правоохоронні органи наділені наступними повноваженнями при взаємодії з митними органами [27]:

1. Надсилання митним органам офіційних письмових повідомлень про вчинення особою порушення митних правил, що згідно зі ст. 491 МК України є підставою для порушення справи про порушення митних правил.

2. Надання митним органам офіційної інформації про наявність підстав вважати, що переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з його приховуванням. Це є підставою для проведення митними органами огляду або переогляду товарів і транспортних засобів комерційного призначення (ст. 338 МК України).

3. Передача митному органу або суду матеріалів щодо закриття кримінального провадження про контрабанду, якщо в діях особи є ознаки порушення митних правил, з метою притягнення винних до адміністративної відповідальності (ст. 496 МК України).

4. Інформування митних органів на їх письмові запити або з власної ініціативи про наявні відомості, необхідні для здійснення митного контролю (ст. 334 МК України).

5. Здійснення негласного контролю та оперативного нагляду за переміщенням товарів, щодо яких є підозра в незаконному переміщенні через митний кордон України, з метою їх вилучення та притягнення до відповідальності осіб, причетних до контрабанди (ст. 457 МК України).

Деякі положення МК України є імперативними для правоохоронних органів, зокрема [30]:

1. Надання митним органам копій вилучених документів, облікових та інших регістрів, фінансової та статистичної звітності, а також інших документів, що стосуються митної справи, протягом трьох робочих днів з дня отримання письмового запиту митного органу. Ці копії мають бути засвідчені печаткою і підписами посадових осіб правоохоронних та інших органів, які вилучили оригінали документів (ст. 353 МК України).

2. Надання допомоги посадовим особам митного органу, які здійснюють адміністративне затримання, у разі вчинення опору або спроби втечі особи, яка підлягає затриманню (ст. 507 МК України).

3. Письмове інформування митних органів про виявлені ними порушення митних правил або контрабанду (ст. 558 МК України).

4. Повідомлення митних органів про наявність оперативної інформації щодо можливих випадків переміщення товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування та комерційного призначення, з порушенням законодавства України (ст. 558 МК України).

МК України також містить положення, що стосуються як посадових осіб митних, так і правоохоронних органів, і мають або зобов'язально-обмежувальний характер, або дискреційний. Наприклад, стаття 255 МК України встановлює недопущення перевищення чотиригодинного строку митного оформлення у зв'язку з проведенням правоохоронними органами та підрозділами внутрішньої безпеки митних органів спеціальних операцій, перевірок та інших заходів, що не є частиною процедур митного контролю. Однак, законодавець не визначив чітко суб'єкти відповідальності, санкції або вид відповідальності у разі порушення цих норм [30].

Ймовірно, суб'єктами відповідальності можуть бути посадові особи митного органу, які не вжили заходів попереджувального характеру у разі порушень, здійснених іншими суб'єктами, або співробітники правоохоронних органів та підрозділів внутрішньої безпеки митних органів. Це стосується випадків, коли проведення спеціальних операцій, перевірок та інших заходів,

які не є частиною процедур митного контролю, призводить до перевищення чотирьох годинного строку митного оформлення товарів.

Існує багато визначень терміну «перевірка» в залежності від сфери регулювання суспільних відносин. Наприклад, відповідно до Методики проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання, затвердженої наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 04.08.2008 № 300, перевірка – це перевірка кількісного та якісного стану об'єктів аудиту шляхом обстеження, огляду, обмірювання, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного стану активів, а також перевірка документів і записів [26].

Відповідно до Стандарту Рахункової палати «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів», затвердженого постановою Колегії Рахункової палати України від 27.12.2004 № 28-6 [37], перевірка - це встановлення та аналіз фактів у процесі виконання Державного бюджету України та їх оцінка з точки зору законності, ефективності та доцільності.

Перевірка може стосуватися різних об'єктів (предметів), таких як товари, озброєння, документи, цілісність, анкетні дані, технічний стан, декларації на товари, складу, відповідності на державному кордоні. Залежно від призначення (мети) перевірка може бути службовою, цільовою або технічною. За часовими показниками вона може бути плановою, позаплановою, первинною, повторною тощо [43].

З урахуванням вищенаведеного, питання проведення правоохоронними органами та підрозділами внутрішньої безпеки митних органів спеціальних операцій, перевірок та інших заходів, які не є частиною процедур митного контролю, про які йдеться в ст. 255 Митного кодексу України, потребує законодавчого уточнення [27].

Згідно з Рекомендацією №R (80) Комітету Міністрів державам-членам щодо реалізації адміністративними органами влади дискреційних

повноважень від 11.03.1980, дискреційні повноваження означають повноваження, яке адміністративний орган може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто коли він може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке вважає найкращим за даних обставин.

Прикладом дискреційних повноважень є ст. 325 Митного кодексу України, яка передбачає, що митні органи з власної ініціативи або з ініціативи правоохоронних органів у встановлених кодексом випадках можуть у письмовій формі вимагати від осіб, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України, проведення операцій з товарами, митне оформлення яких не завершено [27]. Це включає навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упаковку, перепакування, зважування та визначення інших істотних характеристик товарів, взяття проб та зразків, зміну ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упаковці, транспортних засобах комерційного призначення, а також заміну транспортного засобу комерційного призначення [43].

Важливо підкреслити значення співпраці оперативних підрозділів охорони державного кордону, органів Служби безпеки та митних органів у частині протидії контрабанді зброї та наркотичних речовин. Сучасна контрабандна діяльність характеризується збільшенням масштабів і стрімким зростанням обсягів, високим ступенем організованості, технічного забезпечення, регіональними й міжнародними зв'язками. У зв’язку з цим питання боротьби з контрабандою наркотиків, зброї, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, культурних цінностей залишаються пріоритетними для нашої держави. Особливу увагу привертають питання, що стосуються початкового етапу досудового розслідування та результатів організації процесуальної взаємодії спеціальних підрозділів територіальних митних органів, Державної прикордонної служби України з органами Служби безпеки України та прокуратури України [20].

Важливими сферами координації у контексті митного контролю є [20]:

1. Діяльність кінологічних команд Державної прикордонної служби України та митних органів співпадає за функціональною ознакою та оперативними потребами. Це потребує координації у формуванні уніфікованої системи підготовки, перепідготовки та використання кінологів. Використання матеріально-технічної бази Держмитслужби може сприяти створенню єдиної кінологічної служби України.

2. Модель інтегрованої інфокомунікаційної системи управління митним та прикордонним контролем має включати телекомунікаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи інших державних органів. Така система повинна базуватися на сучасних засобах управління базами даних та забезпечувати обробку, накопичення та підготовку інформації для передачі за узгодженими форматами.

3. Направлення правоохоронними органами письмових доручень на проведення огляду (переогляду) товарів та транспортних засобів комерційного призначення в межах кримінального провадження.

Чітке визначення повноважень та меж відповідальності між державними органами на законодавчому рівні є надзвичайно важливим. Це може запобігти судовим зверненням суб'єктів господарювання з вимогами про відшкодування збитків та втраченої вигоди.

Аналізуючи положення Митного кодексу України, можна виокремити дві групи повноважень митних органів та взаємодіючих з ними правоохоронних органів [27]:

1. Направлення митним органам офіційних письмових повідомлень, надання офіційної інформації, передання матеріалів тощо.

2. Проведення окремих заходів митного контролю, операцій з товарами, митне оформлення яких не завершено, участь у проведенні перевірок. Сюди входить також повноваження митних органів виконувати доручення правоохоронних органів щодо огляду (переогляду) товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

2.2 Аналіз взаємодії митних органів з податковою службою

Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2004 року №178, Порядок взаємодії митних органів та органів державної податкової служби визначає процедури обміну інформацією та контролю за обігом, обліком і погашенням податкових векселів [38]. Цей Порядок спрямований на посилення контролю за цільовим використанням імпортованих товарів, митне оформлення яких здійснюється із застосуванням податкового векселя.

Взаємодія митних органів і податкової служби щодо звіряння даних про обіг, облік та погашення податкових векселів базується на відповідних положеннях Закону України “Про податок на додану вартість” та постанов Кабінету Міністрів України. Щомісяця, до 20 числа наступного місяця після звітного, митні органи та податкова служба здійснюють звіряння даних і оформляють результати у встановленому порядку, інформуючи спільні робочі групи, що контролюють цільове використання імпортованих товарів [19].

Робочі групи створюються на основі спільного наказу керівників митних органів та податкових адміністрацій в різних регіонах України. Співголовами цих груп є керівники відповідних органів. Щокварталу робочі групи розробляють плани-графіки проведення спільних виїзних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які використовують податкові векселі для митного оформлення імпортованих товарів.

Проведення спільних перевірок здійснюється відповідно до указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів, що регламентують координацію таких перевірок серед контролюючих органів. Щоквартальні плани-графіки включають перевірки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які застосовували податкові векселі для митного оформлення [19].

У процесі звіряння митні органи і податкова служба виявляють неповні дані або інформацію про нецільове використання товарів, митне оформлення яких здійснювалось із застосуванням податкового векселя. У таких випадках

першочергово проводяться перевірки відповідних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

За результатами перевірок члени робочої групи, які є посадовими особами митних органів і державних податкових адміністрацій, протягом 10 днів складають акт (довідку) відповідно до їх компетенції. Після цього, робоча група розробляє проект плану заходів щодо усунення виявлених порушень митного і податкового законодавства. Цей план затверджується спільним наказом відповідного митного органу і державної податкової адміністрації та інформується Державна податкова адміністрація і Держмитслужба протягом трьох днів після затвердження [19].

Співголови робочих груп зобов'язані надсилати звіт про виконання плану заходів до Державної податкової адміністрації і Держмитслужби. У разі виявлення факту нецільового використання товарів суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності, органи державної податкової служби вживають відповідні заходи згідно з Законом України “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами”.

Митні органи, отримавши матеріали від державної податкової адміністрації, надсилають пропозиції до Держмитслужби щодо застосування до порушника санкцій, передбачених законодавством України про зовнішньоекономічну діяльність [35].

Проблеми ефективного, прозорого та прогнозованого функціонування митних органів, їх цифровізації та автоматизації, а також наявність корупційних факторів у законодавстві України з питань митної справи є предметом широкого обговорення як у науковій, так і у фаховій та практичній спільноті. Згідно з основними публікаціями в цій сфері, діяльність Державної митної служби не відповідає її потенційній ефективності. Втрати від прогалин у законодавстві, неефективності роботи митних органів та від контрабанди сягають понад 4-5 млрд доларів на рік. Це свідчить про недостатню

ефективність роботи митниці та необхідність її вдосконалення з урахуванням принципів, на яких ґрунтується Антикорупційна стратегія на 2021 – 2025 роки.

Удосконалення має враховувати кілька основних проблем. Перш за все, це безпідставне та необґрунтоване застосування працівниками митниці резервного методу визначення митної вартості. Крім того, значні порушення прав інтелектуальної власності при імпорті товарів, недостатня цифровізація та автоматизація діяльності митних органів, а також необхідність вдосконалення органу громадського контролю при Державній митній службі потребують негайної уваги. [31]

Очікуваними стратегічними результатами є усунення підстав для можливої корупції працівників митних органів шляхом введення правила, за яким резервні методи визначення митної вартості можуть застосовуватися виключно в межах апеляційних процедур. Для цього необхідно, щоб набрав чинності закон про внесення змін до Митного кодексу України [27], який встановлює нові процедури та вимоги до застосування резервних методів визначення митної вартості товарів. Очікується, що понад 75% опитаних імпортерів зазначатимуть про відсутність випадків безпідставного застосування резервного методу.

Також передбачається надання офіційним імпортерам можливості оскаржити рішення митного органу про визначення митної вартості або класифікацію товарів, які ввозяться особами, що не мають статусу офіційних імпортерів. Це потребує внесення змін до Митного кодексу України та приведення у відповідність нормативно-правових актів, що регулюють захист прав інтелектуальної власності. Очікується, що якість правового регулювання, запровадженого відповідно до цих змін, буде оцінюватися офіційними імпортерами як висока або дуже висока [31].

Ще однією стратегічною метою є мінімізація корупційних ризиків шляхом створення органу громадського контролю за діяльністю митних органів. Цей орган матиме повноваження, визначені законом, включаючи участь в оцінці корупційних ризиків, розробці проектів нормативно-правових

актів, моніторинг ефективності реалізації повноважень митних органів та вжиття заходів із запобігання корупції.

Запровадження цих заходів сприятиме покращенню співпраці з громадськістю та бізнес-асоціаціями, а також забезпечить регулярний моніторинг роботи митних органів шляхом періодичних опитувань підприємців та працівників митних органів. Це дозволить оцінити ефективність їх роботи, виявити проблемні аспекти та визначити шляхи вирішення існуючих проблем.

2.3 Аналіз взаємодії митних органів з іншими органами державного регулювання в сфері митних відносин

Проведення митного огляду та переогляду регулюється статтею 338 Митного кодексу України, ухваленого у березні 2012 року. Згідно з п'ятою частиною цієї статті, у травні 2012 року Кабінет Міністрів України затвердив Постанову №467, яка визначає детальний перелік обставин, за яких може здійснюватися огляд або переогляд товарів та комерційних транспортних засобів митними органами [39]. Для глибшого дослідження митного контролю при переміщенні товарів ми аналізуємо історичну динаміку нормативного регулювання митного огляду та переогляду. Митний кодекс України, ухвалений у 1991 році і втративший чинність у травні 2008 року, у своїй статті 29 регулював огляд та переогляд транспортних засобів, товарів та інших предметів при їх переміщенні через митний кордон України. Він визначав умови, при яких можливий переогляд цих об'єктів, а також передбачав обов'язкову присутність представника суб'єкта господарювання при переміщенні товару або транспортного засобу [27]. Стаття 30 цього Кодексу описувала процедуру огляду та переогляду особистих речей, переміщуваних громадянами через кордон для власних потреб, і дозволяла проведення цих процедур навіть у відсутності громадянина або його представника. Таким чином, законодавець розрізняв огляд залежно від комерційного чи особистого використання предметів [27].

Законодавство також встановлювало рамки взаємодії митних органів України з іншими правоохоронними органами через статтю 17 Митного кодексу, де митниця та правоохоронці обмінювалися інформацією про ознаки злочинів, митних порушень або контрабанди. Ця взаємодія мала дублюючі елементи в повноваженнях, що могло створювати додаткові ризики для господарської діяльності і негативно впливати на економіку держави.

Митний кодекс України, прийнятий у 2002 році, включав три статті, що регулюють процес митного огляду: стаття 55, яка стосувалася огляду та переогляду товарів і транспортних засобів; стаття 56, яка регламентувала огляд та переогляд ручної поклажі та багажу; та стаття 57, присвячена особистому огляду як винятковій формі митного контролю. Ці статті в основному повторювали положення Митного кодексу 1991 року, але вводили спеціальну статтю для регулювання особистого огляду. Взаємодія митних органів з іншими правоохоронними і державними органами визначалася статтею 26, яка містила аналогічні положення до статті 17 попереднього кодексу [27].

Стаття 63 Митного кодексу 2002 року дозволяла митним органам на власну ініціативу, а також на вимогу правоохоронних органів, які надали інформацію про можливе незаконне переміщення товарів через митний кордон, проводити різноманітні операції з товарами та транспортними засобами, зокрема, завантаження, вивантаження, перевантаження та інші дії, включаючи огляд і переогляд. Витрати, пов’язані з цими діями у разі виявлення порушень митних правил, лягали на власника товарів, а у разі відсутності порушень – на орган, який ініціював проведення таких дій.

У контексті глобалізації та важливості транснаціональних компаній для економік держав, національне митне законодавство потребувало оновлення. Так, у 2012 році був прийнятий новий Митний кодекс України, який був адаптований до міжнародних норм та стандартів. У порівнянні з попередніми кодексами, нова версія значно детальніше визначала процедури митного огляду та переогляду комерційно призначених товарів і транспортних засобів.

Зокрема, стаття 338 нового кодексу встановлювала терміни проведення оглядів, перелічувала випадки, коли огляд чи переогляд є необхідними, а також вказувала на можливість проведення таких дій за наявності достатніх підстав від правоохоронних органів. [29]

Незважаючи на те, що Митний кодекс України 2012 року був запроваджений частково для узгодження вітчизняного законодавства з нормами Європейського Союзу, у сфері огляду та переогляду товарів він залишився вірним традиційним українським нормам, які мають коріння в законодавстві СРСР. В Європейському Союзі для регулювання цих питань використовується Регламент Європейського парламенту і Ради ЄС № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року, який установлює Митний кодекс Союзу [40]. У секції 7 цього Регламенту, присвяченій контролю товарів, стаття 46 під назвою «Управління ризиками та митний контроль» визначає процедури щодо законного переміщення товарів через митний кордон [40]. Важливо зазначити, що поняття «переогляду» не існує у Європейському законодавстві. Основною вимогою до митного контролю у ЄС є його виправданість, заснована на ретельному аналізі ризиків. Цей аналіз виконується за допомогою електронних засобів обробки даних, які допомагають виявити та оцінити потенційні ризики та розробити необхідні заходи реагування, базуючись на критеріях, розроблених на національному, європейському та, в окремих випадках, на міжнародному рівнях.

Отже, протягом тридцяти років незалежності України митне законодавство зазнало значних змін, прийнявши новий Митний кодекс три рази. Однак, ці зміни не змогли радикально покращити стан митної справи в країні, як з точки зору ефективності наповнення державного бюджету, так і за оцінками роботи митниць бізнес-спільнотою. В контексті проєвропейського напрямку розвитку та потреби адаптації до законодавства ЄС, видається більш доцільним модернізувати існуюче митне законодавство, щоб підвищити його ефективність, а не лише змінювати його. Це також допоможе уникнути неправомірного втручання у зовнішньоекономічну діяльність. Як зауважив

Вітяніс Алішаускас, норми Митного кодексу України часто є більш деталізованими, ніж аналогічні положення в МК ЄС, які більш широкі та гнучкі. Це різне формулювання ускладнює оцінку відповідності українського митного законодавства до норм ЄС і не гарантує, що українські митні служби та бізнес зможуть ефективно застосовувати європейські митні норми з моменту вступу України до ЄС [21].

Однак, навіть на прикладі, опублікованому 30 січня 2023 року у Telegram-каналі Народного депутата України О.М. Василевської-Смаглюк, яка є членом Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з розслідування можливих порушень українського законодавства посадовими особами Бюро економічної безпеки України, видно, що детективи Бюро проводять масштабні перевірки суб'єктів господарювання у рамках одного кримінального провадження, направивши 237 листів з вказівками на огляд експортерів, деякі з яких стосуються до 49 суб'єктів. Це непрямо свідчить про існування прогалин у проведенні реформ державних органів, що борються з економічною злочинністю. В результаті цього можна зробити невеселий висновок, що практика проведення оглядів і переоглядів товарів, яка передбачає направлення листів про проведення оглядів, активно застосовується й досі. Незважаючи на всі реформи правоохоронних органів, існують ризики неправомірного тиску на учасників зовнішньоекономічної діяльності та подвійності функцій державних органів у сфері митного контролю. Відповідно, «акт про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу», форма якого була затверджена Міністерством фінансів і може розглядатися як документ у кримінальному процесі, але його придатність як доказу може викликати сумніви [41].

Проте, згідно з частиною 2 статті 99 Кримінального процесуального кодексу України, існує чітко визначений перелік документів, які можуть вважатись джерелами доказів у кримінальному провадженні. Цей перелік включає: 1) матеріали фото-, звуко- та відеозаписів, а також інші носії інформації, включаючи комп'ютерні дані; 2) матеріали, отримані в рамках

міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України; 3) протоколи процесуальних дій та їхні додатки, зареєстровані у встановленому порядку, і носії інформації, які зафіксували ці дії; 4) висновки аудитів та акти перевірок. Також до цих документів можуть належати матеріали, які містять дані про незаконні дії осіб, зібрані з дотриманням вимог закону про оперативно-розшукову діяльність, за умови їх відповідності КПК України [42].

Однак, акт про проведення огляду чи переогляду товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу не відноситься до будь-якої з вище перелічених категорій, тому його використання як доказу у подальшому досудовому розслідуванні чи судовому розгляді може бути проблематичним. Це створює прогалини в законодавстві, які можуть допомогти обвинуваченому уникнути відповідальності.

Незважаючи на правові обмеження на використання таких актів як джерело доказів, правоохоронні органи часто використовують можливість направлення листів про проведення оглядів та переоглядів до митних органів. Це дає слідчим можливість створювати труднощі для суб'єктів господарювання, які законно переміщують товари через митний кордон України, зокрема через простій, можливі збитки від пошкодження товарів та порушення контрактних зобов'язань. Такі дії можуть спонукати підприємців до неформальних домовленостей з правоохоронцями для забезпечення безперешкодної діяльності [21].

Якщо цю норму залишити без змін, існує не тільки корупційний ризик, але й потенціал для неправомірного тиску на зовнішньоекономічну діяльність, що може негативно позначитись на іміджі вітчизняних державних органів на міжнародному рівні.

У своїй роботі з виявлення порушень у сфері митного законодавства правоохоронні органи переважно використовують електронну базу даних Державної митної служби України. Такий висновок можна зробити, засновуючись на непрямих даних, доступних у Інтернеті. Зокрема, з офіційної

публікації на сайті Бюро економічної безпеки України від 25 січня 2022 року, відомо, що директор Бюро повідомив про триваючий процес інтеграції Бюро до баз даних Державної податкової служби та Державної митної служби.

Отже, аналітики правоохоронних органів, працюючи з митною базою даних, не створюють новий аналітичний продукт, а лише повторюють функції митників. Це могло вплинути на прийняття законодавцем рішення про вилучення з Митного кодексу України положень, які надавали правоохоронцям можливість безумовно вимагати проведення контрольно-перевірочних заходів.

З моменту набуття чинності цим Законом пройшов майже рік, а вимоги до Кабінету Міністрів України щодо приведення своїх нормативних актів у відповідність з цим Законом не були виконані. Це створює юридичну колізію. Приведення Постанови Кабінету Міністрів України №467 до відповідності з Митним Кодексом усуне останні нормативні можливості для вимоги безумовного проведення митного огляду (переогляду), позитивно впливаючи на ведення зовнішньоекономічної діяльності [39].

Аналіз митного контролю у формі огляду та переогляду показує, що ці заходи є важливими інструментами митного контролю. Європейський напрямок розвитку країни вимагає узгодження дій між Митним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом, особливо щодо використання документів про митний огляд як доказів у кримінальних розслідуваннях. Вирішення цього питання вимагає адаптації та модернізації національного законодавства до стандартів ЄС.

РОЗДІЛ 3
ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ МИТНИХ ВІДНОСИН

3.1 Рекомендації щодо вдосконалення механізму взаємодії органів державного регулювання в сфері митних відносин

Аналіз виступів визнаних експертів з питань митної справи, соціологічних та наукових досліджень, а також судової практики свідчить про те, що одним із поширених корупційних факторів у діяльності митниці є непрозорість у класифікації товарів, визначенні їх митної вартості та призначенні перевірок. Вирішення цієї проблеми має узгоджуватися із реформами, які проводить Україна, спрямованими на гармонізацію національного законодавства з правом ЄС [45].

Приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту стало першим кроком до створення прозорих механізмів переміщення товарів через українсько-європейський кордон. Це дозволяє оперативний обмін митною інформацією щодо характеристик товару з іншими країнами-учасницями Конвенції, що мінімізує ризики, пов'язані з підміною товаросупровідних документів. Проте, застосування системи NCTS (системи обміну даними між країнами-учасницями Конвенції) відбувається паралельно з національною системою контролю доставки товарів. Суб’єкти зовнішньоекономічної діяльності самостійно обирають, до якої системи подавати декларації. Водночас, Конвенцією не передбачено зазначення у деклараціях спільного транзиту інформації про фактурну або митну вартість товарів.

Для покращення повноти декларування товарів потрібно поступово розширювати сферу застосування NCTS на всі транзитні переміщення та працювати над налагодженням обміну попередньою інформацією між митними органами України та ЄС. Це включає дані про фактурну/митну вартість товарів та код згідно з Гармонізованою системою на рівні 10 знаків.

Комплексне застосування цих інструментів разом із системою управління ризиками дозволить суттєво посилити протидію незаконним діям, таким як підміна товаросупровідних документів, заниження митної вартості товару та недостовірне декларування коду товару [45].

Іншим важливим напрямом є перепрофілювання діяльності митних органів, щоб пост-митний контроль став основним напрямом адміністрування митних платежів. Митний пост-аудит, запроваджений для виконання Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, є основною формою митного контролю в Європейському Союзі. Україна, рухаючись курсом на євроінтеграцію, потребує ефективної системи митного пост-аудиту.

Очікуваними стратегічними результатами є створення умов для отримання Україною попередньої митної інформації від митних органів країн Європейського Союзу щодо товарів, які експортуються в Україну, а також запровадження переважного адміністрування митних платежів за результатами пост-аудиту. Для цього необхідно здійснювати моніторинг застосування електронної транзитної системи NCTS та регулярно публікувати звіти про її результати. Положення Митного кодексу України мають зберігати чинність відповідно до Закону України про внесення змін до Митного кодексу та інших законів України щодо деяких питань виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [46].

Запровадження пост-митного контролю включає проведення моніторингу ефективності заходів пост-митного контролю з залученням бізнес-асоціацій та щорічне публічне звітування про його результати. Також важливо зібрати та оприлюднити щорічну статистику про здійснені форми контролю та забезпечити зростання частки пост-митного контролю порівняно з іншими формами контролю. Це передбачає розробку змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, які забезпечать застосування системи управління ризиками для визначення необхідності проведення пост-митного контролю та митного аудиту.

Розробка та впровадження цих заходів дозволить значно покращити прозорість і ефективність роботи митних органів, знизити корупційні ризики та гармонізувати митні процедури України з європейськими стандартами [46].

Опитування підприємців, проведене Американською торговельною палатою в Україні у рамках дослідження «Керівні принципи для митної справи в Україні», показало, що 80% опитаних компаній вважають наявну систему адміністративного оскарження неефективною. Однією з основних причин такої неефективності, на думку компаній, є необ'єктивний розгляд скарг: орган вищого рівня зазвичай захищає рішення, що оскаржується, без належної оцінки доказів.

Дослідження МВФ та Світового банку також вказують на проблему конфлікту інтересів під час адміністративного оскарження, пропонуючи вирішити цю проблему шляхом усунення з розгляду скарг посадових осіб, які приймали оскаржуване рішення або були залучені до його прийняття. Ці дослідження дозволяють констатувати існування проблеми неефективності механізму розгляду скарг на дії посадових осіб митних органів.

У рамках митної реформи, спрямованої на гармонізацію законодавства України з правом ЄС, останнім часом відбулися суттєві зміни. Однак, викликом залишається належне втілення цих змін на практиці [46].

Очікувані стратегічні результати включають запровадження ефективного і прозорого механізму розгляду скарг на дії посадових осіб митних органів, а також моніторинг результатів їх розгляду. Це передбачає набуття чинності законом про внесення змін до Митного кодексу України, який зобов'язує невідкладно оприлюднювати на офіційному сайті Держмитслужби знеособлені тексти всіх рішень за результатами розгляду скарг. Щорічно має затверджуватися публічний звіт про статистику і результати адміністративного розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність митних органів.

Також передбачено запровадження ефективного і прозорого механізму притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників митних органів,

включаючи звільнення з посади. Це включає розробку закону, який закріплює особливості механізму притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників митних органів, визначає права та обов’язки працівників, перелік дисциплінарних проступків, види дисциплінарних стягнень та формування незалежних дисциплінарних комісій.

Очікувані результати повинні бути досягнуті шляхом розроблення проекту закону про внесення змін до Митного кодексу України, проведення громадського обговорення цього проекту, погодження із зацікавленими органами, проведення правової експертизи, подання до Кабінету Міністрів України та супровід у Верховній Раді України. Щорічна підготовка публічного звіту про статистику і результати адміністративного розгляду скарг на дії посадових осіб митних органів, а також постійний моніторинг ефективності адміністративного розгляду скарг повинні стати невід'ємною частиною цього процесу [47].

Аналіз показує, що втручання правоохоронних органів у роботу митних органів, зокрема під час передачі орієнтувань щодо переогляду товарів, є суттєвою проблемою. Законодавчо встановлено, що правоохоронні органи, такі як СБУ та Національна поліція, мають право ініціювати дії з доступом до товарів декларантів, включаючи перевантаження та розпакування, що суперечить Митному кодексу України, який забороняє втручання правоохоронців у процедуру митного огляду.

Статистичні дані свідчать про низьку якість доручень правоохоронних органів щодо можливих порушень законодавства під час митного оформлення товарів. Це створює додаткові корупційні фактори, а суб'єкти господарювання зазнають значних втрат. Таким чином, необхідно переглянути підзаконне нормативно-правове регулювання, щоб запобігти зловживанням працівників правоохоронних органів при ініціюванні огляду або переогляду товарів.

У рамках митної реформи, спрямованої на гармонізацію законодавства України з правом ЄС, очікується мінімізація підстав для втручання правоохоронних органів у роботу митних органів, що не пов'язано з

кримінальним провадженням. Це передбачає внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 467, виключивши пункт 14 із Вичерпного переліку підстав для огляду товарів. Такі зміни повинні супроводжуватися громадським обговоренням і погодженням із заінтересованими органами [39].

Крім того, необхідно вести статистику оглядів і переоглядів товарів, а також провести аналітичне дослідження законодавчих гарантій, які забезпечують права осіб від зловживань під час проведення огляду товарів на підставі офіційної інформації від правоохоронних органів.

3.2 Методи вдосконалення механізму взаємодії органів державного регулювання в сфері митних відносин

Сучасним напрямком діяльності Всесвітньої митної організації є максимізація спрощення митних процедур та зменшення часу митного оформлення, зберігаючи при цьому високу ефективність контролю для створення оптимальних умов для перетину митного кордону. Це сприяє зростанню міжнародної торгівлі та скороченню часу очікування на кордоні, підвищуючи пропускну здатність митних пунктів. Митні органи прагнуть досягти балансу між адекватністю та достатністю контролю, враховуючи рекомендації Європейської економічної комісії щодо спрощення процедур міжнародної торгівлі [48].

З метою посилення митної безпеки, яка є важливою складовою національної безпеки, митні органи розробляють заходи для оптимізації контрольних функцій держави. Це включає виявлення, запобігання та припинення зовнішніх економічних загроз. Митний кодекс України визначає митну безпеку як захищеність митних інтересів держави, що є ключовим для забезпечення національних інтересів через митну справу.

У останні роки спостерігається значний прогрес у національній митній політиці та митному контролі [48]:

– Активізована співпраця між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності сприяла збільшенню надходжень до державного бюджету і зменшенню проблем під час митного оформлення.

– Значний розвиток досягнуто в сфері використання новітніх технологій, зокрема, через запровадження електронного декларування, що спрощує та прискорює митне оформлення. Розвивається міжнародна співпраця з митними службами інших країн, що поліпшує здатність швидко виявляти правопорушення.

– Введено процедуру пост-аудиту товарів, що дозволяє застосовувати спрощені процедури контролю до добросовісних учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також виявляти незаконні схеми ухилення від податків.

– Впровадження принципу «єдиного вікна» полегшує процес подачі документів, дозволяючи суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності надсилати необхідну документацію в електронному вигляді один раз, а також інформувати про час і місце проведення митного контролю.

Одним з ключових завдань митних органів у вдосконаленні митного контролю є його оптимізація, яка передбачає легке митне оформлення для законослухняних суб'єктів ЗЕД та створення ефективних перешкод для запобігання митному шахрайству та корупції. Для досягнення цих цілей пропонується [48]:

– Вдосконалити роботу автоматизованої системи управління ризиками, яка забезпечить правильну диференціацію митних процедур залежно від рівня ризику;

– Переглянути та удосконалити систему покарань за порушення митних правил, встановлюючи справедливий рівень відповідальності для митних працівників та декларантів;

– Запровадити систему цілісного контролю за імпортованими товарами, що надасть додаткові засоби для боротьби з нелегальним імпортом, одночасно уникнути зайвого навантаження на законний бізнес.

На досвіді розвинутих країн, перехід глибокого митного контролю на стадію «після випуску товарів» виявився ефективним у вирішенні внутрішніх проблем митного контролю. Це дозволяє застосовувати спрощені процедури та відповідає принципам Кіотської конвенції про гармонізацію митних процедур.

Оптимізація механізмів митного контролю після випуску товарів включає [20]:

– Тіснішу взаємодію між підрозділами митного оформлення та контрольно-перевірочними підрозділами;

– Зміцнення співпраці митних підрозділів з функціональними підрозділами інших державних органів, таких як правоохоронні органи та ліцензійні установи.

Для ефективного функціонування у сучасних умовах національна система митного контролю повинна також взаємодіяти як з внутрішніми державними органами, так і з подібними системами інших країн.

Основним напрямком розвитку вважаємо посилення системи пост-аудиту в митницях, який є важливим інструментом у виконанні положень Кіотської конвенції та вже визнаний основною формою митного контролю в Європейському Співтоваристві. Ефективний пост-аудит є обов'язковим елементом для інтеграції України в європейські та світові економічні простори.

Ефективне управління митною справою та підтримка національної економічної безпеки забезпечуються через виконання ключових управлінських завдань митних органів [25]:

– Впровадження спрощених митних процедур згідно з чинним законодавством, що сприяє зростанню обсягів вантажних і пасажирських перевезень через кордони України та полегшує транспортування і торгівлю;

– Забезпечення контролю за дотриманням громадянами та економічними суб'єктами встановленого порядку перевезення товарів і транспортних засобів через державний кордон;

– Контроль та координація застосування митних і нетарифних регулятивних заходів під час переміщення товарів;

– Забезпечення дотримання митних режимів, проведення митного контролю і митного оформлення введених товарів;

– Впровадження аналізу та управління ризиками для визначення масштабів та форм митного контролю;

– Нагляд за транспортуванням комерційних товарів і транспортних засобів, які перебувають під митним контролем, до митниць призначення;

– Видача ліцензій для відкриття і функціонування складів тимчасового зберігання, митних складів, комерційних та сервісних митних зон;

– Організація збирання коштів у випадках настання гарантійних обставин;

– Управління наданням державних послуг;

– Нагляд за переміщенням через державний кордон товарів, що підлягають державному експортному контролю.

Таким чином, митний контроль стає основним інструментом діяльності митних органів і відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки країни, створюючи умови для безпечного та ефективного зовнішньоекономічного обороту, а також допомагає у боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності не обмежується лише встановленням адміністративних чи економічних бар'єрів. Воно також включає визначення комплексу процедур, які мають бути дотримані підприємствами при переміщенні товарів через митний кордон, перебуванні товарів під митним контролем, та їх митному оформленні. Ці процедури належать до аспектів митного адміністрування, що є частиною державної системи митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Вчені, аналізуючи природу та механізми митно-правового регулювання діяльності підприємств різних форм власності та походження капіталу, зазначають, що важливо досягнути стратегічного балансу між

економічними інтересами країн ЄС та України у встановленні єдиних адміністративних і процедурних обмежень. [25]

Щодо ключових напрямів поліпшення митно-правового регулювання в Україні, вони охоплюють законодавче регулювання, організаційні та процесуальні (процедурні) аспекти. Необхідна переорієнтація органів виконавчої влади, які відповідають за митну політику, від фіскальних і контролюючих функцій до сервісної та правозахисної діяльності, потребує зміни моделі системи управління в сфері митної справи. Нова модель має розділяти функції реалізації податкової та митної політики, встановлювати чітку ієрархію державних органів у цій сфері.

Згідно з нашою точкою зору, на цьому етапі Міністерство фінансів України має бути органом, що формує митну політику, а Державна митна адміністрація України - центральним органом виконавчої влади, який її реалізує. Вибір назви «Державна митна адміністрація України» відповідає міжнародним стандартам та відрізняється від попередніх назв органів, які виконували ці функції, що важливо для визнання на міжнародній арені.

До складу митної інфраструктури варто включати спеціалізовані навчальні заклади, науково-дослідні та експертні лабораторії, кінологічні центри, та інші установи, що підтримують високий рівень митної компетентності.

На даний час, контрабанда та шахрайство в митній сфері становлять серйозні загрози для національної безпеки, інфліктуючи значні економічні збитки.

Більша частина правопорушень та злочинів у сфері митного законодавства відбувається у контексті зовнішньоекономічної діяльності підприємств, що включає дії господарюючих суб'єктів, спрямовані на незаконне переміщення товарів через митний кордон або їх приховування від митного контролю. Ці злочинні дії мають на меті уникнення оподаткування імпортованих товарів, отримання неправомірних прибутків від продажу цих

товарів на внутрішньому ринку або незаконне відшкодування податку на додану вартість через фіктивні експортні операції [44].

Ці діяльності стримують економічний розвиток України, спричиняють недобросовісну конкуренцію, істотні втрати для державного бюджету, і перешкоджають розвитку національного виробництва. Приховування товарів від митного контролю не тільки означає їх незаконне переміщення, а й подання митниці підроблених чи неправдивих документів як підстави для переміщення контрабанди.

Зокрема, надзвичайно важко виявити порушення митного законодавства, які включають інтелектуальну підробку, де комерційні документи (інвойси, рахунки-фактури та інші) виглядають легітимними, але містять недостовірні дані, такі як занижена фактурна вартість при імпорті або завищена при експорті.

Відповідно до митного кодексу України, митне оформлення має завершуватися протягом чотирьох робочих годин після подання всіх необхідних документів, що робить перевірку на автентичність цих документів майже неможливою через обмежений час. Це вимагає вдосконалення організації митно-правового регулювання в Україні, включаючи запровадження автоматизованої системи обміну інформацією про митну вартість товарів між митними адміністраціями різних країн, що дозволить зменшити необхідність додаткових перевірок і спростить митні процедури. Оптимізація взаємодії та прискорення обміну інформацією у режимі онлайн є одним із шляхів боротьби з шахрайством у митній справі, що відповідає вимогам ЄС [44].

Питання уникнення сплати податків при імпорті товарів на митну територію України тісно пов’язане з удосконаленням митно-тарифного регулювання. На нашу думку, можна забезпечити повну сплату ввізного мита, впроваджуючи комбіновані митні ставки на товари з високою ліквідністю. Такий підхід дозволить забезпечити однакові умови митного оформлення цієї категорії товарів у різних митницях ДМС.

Ще одним аспектом удосконалення митного законодавства є посилення співпраці між виконавчими органами, які реалізують митну політику, та правоохоронними органами для швидкого обміну інформацією про потенційну контрабанду та порушення законодавства. Також важливим є оперативний доступ до інформації про дозволи на зовнішньоекономічну діяльність, видані підприємствам.

Щоб відповідати вимогам ЄС, які базуються на ризик-орієнтованому підході до митного контролю, важливо зменшити несанкціоноване втручання в процес митного оформлення з боку посадовців, які не мають відповідних повноважень. Доцільно законодавчо закріпити заборону для таких осіб встановлювати додаткові форми контролю або припиняти митне оформлення без чіткого обґрунтування та реєстрації відповідних дій у системі АСАУР.

Пропонується доповнити статтю 363 Митного кодексу України новим пунктом, який визначатиме процедуру залучення посадових осіб інших державних органів до митного оформлення і контролю. Внесення інформації про залучення цих осіб до процедур має відбуватися через програмно-інформаційний комплекс системи управління ризиками.

Для відповідності вимогам ЄС щодо сертифікації товарів пропонуємо передати функції видачі сертифікатів EUR 1 від Української Торгової Палати до Спеціалізованої лабораторії з питань експертизи та досліджень Державної фіскальної служби. З урахуванням наявної інфраструктури та матеріально-технічної бази лабораторій, втілення цієї ініціативи потребує лише нормативного закріплення та додаткової підготовки фахівців.

Інший важливий напрямок для запобігання та припинення порушень митних правил полягає у використанні аудиторських методів для контролю, який здійснюють органи виконавчої влади, що втілюють митну політику. Наразі важливим є створення багаторівневої системи контролю за переміщенням імпортованих товарів від моменту їх ввезення до реалізації кінцевому споживачу. Така система сприятиме виявленню контрабанди, забезпеченню сплати відповідних податків, а також виявленню

фальсифікованих товарів. Це завдання вирішується через митний контроль, базований на аудиторських методах, і вимагає спільних зусиль органів ДМС та правоохоронних органів. Також актуальним є оснащення всіх торговельних точок касовими апаратами.

За результатами перевірок господарської діяльності підприємств, здійснених після ввезення товарів, ДМС виявила численні порушення, такі як заниження митної вартості, неправомірне використання товарів та отримання незаконних пільг. Органи, що реалізують митну політику, вживають заходів щодо стягнення недоплачених митних платежів, а порушники притягуються до адміністративної відповідальності. Однак виявляються також ознаки злочинів, розслідування яких входить до компетенції податкової міліції, особливо згідно зі статтями 212, 222 Кримінального кодексу. Тому реформа податкової міліції видається перспективною для комплексного підходу у розслідуванні економічних злочинів, пов'язаних з контрабандою та митними шахрайствами [44].

Зараз у митному оформленні важливо перевіряти митну вартість товарів, країну походження, тарифну класифікацію, правильність нарахування митних платежів, ідентифікацію ризикових контрагентів та інші документи, що технічно ускладнює процес і створює часові незручності при транспортуванні товарів, а також знижує пропускну спроможність митних постів. Використання методів митного пост-аудиту може прискорити митне оформлення і підвищити ефективність контролю за зовнішньоекономічними операціями, забезпечуючи сплату податків у повному обсязі. Таким чином, один із шляхів до вдосконалення митно-правового регулювання, відповідно до вимог ЄС, полягає у розвитку і глибокому впровадженні контролю на основі методів митного пост-аудиту, зосередженні уваги та перерозподілі ресурсів ДМС з процедури митного оформлення на перевірку системи звітності та обліку товарів і транспортних засобів після їх митного оформлення.

3.3 Зарубіжний досвід взаємодії митних з органами державного регулювання в сфері митних відносин

Основні види діяльності, які виконуються митними адміністраціями країн ЄС, охоплюють [7]:

1. управління митним оформленням товарів, що включає: моніторинг імпорту та експорту товарів для обробки; реєстрація митних декларацій і керування митними процедурами; застосування торгових обмежень; виставлення рахунків та стягнення митних та інших зборів, а також управління гарантіями;

2. контроль, який включає: розробку стратегій управління ризиками і керівництво контрольними органами; перевірку документації та фізичні інспекції; проведення службових розслідувань; аудит компаній, що займаються торгівлею, стосовно різних видів ліцензій. Також важливо відмітити, що, хоча Митний кодекс ЄС забезпечує уніфікацію діяльності митних адміністрацій держав-членів та впровадження стандартизованих процедур митного контролю, він не встановлює організаційних принципів функціонування митних органів.

Основні завдання, покладені на митні органи Митним кодексом ЄС 2013 року, включають контроль міжнародної торгівлі з метою [7]:

- сприяння чесній та відкритій торгівлі;
- впровадження зовнішніх аспектів внутрішнього ринку, спільної комерційної політики та інших необхідних процедур для підтримки торгівлі та забезпечення безпеки ланцюга поставок;
- захист фінансових інтересів Союзу та країн-учасниць;
- захист від недобросовісної та нелегальної торгівлі, а також підтримка законної бізнес-діяльності;
- забезпечення безпеки Союзу та його мешканців, а також захист навколишнього середовища в співпраці з іншими агентствами, забезпечуючи правильний баланс між митним контролем та розвитком законної торгівлі.

Дослідження процесів адаптації української митної системи до стандартів Європейського Союзу, проведене С. І. Доротичем, висвітлює історичні зміни, які стались за останні двісті років у країнах Центральної та Східної Європи. Зокрема, країни, які приєдналися до ЄС у період з 2004 до 2008 років, такі як Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія та Естонія, продемонстрували значні успіхи у створенні ринкових економік [14]. Підготовка до вступу в ЄС у цих країнах була пов'язана зі складними та трансформаційними реформами, спрямованими на адаптацію до макроекономічних вимог, законодавчих стандартів та норм ЄС.

Згідно з європейськими регуляціями, національні митні адміністрації розробляють свої правила в межах політик, ухвалених центральними органами ЄС, деталізуючи основні норми через власні законодавчі акти та директиви. Унікальні функції національних митних служб, які мають коріння в національних традиціях, включають, наприклад, операції, які веде митна адміністрація Великої Британії, не пов'язані безпосередньо з митною справою: справляння податків на кіно, затримання суден, стягнення зборів за прохід судном через фарватери та інші місцеві платежі, а також участь у імміграційному контролі та перевірка доходів [15].

Митні служби країн ЄС, такі як у Бельгії, не лише здійснюють фіскальні функції, а й беруть участь у реалізації митної і економічної політики Економічного союзу Бенілюкс і ЄС, виконуючи, серед іншого, функції податкових служб у частині контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів на території країни.

У більшості країн ЄС відбулася оптимізація підрозділів, що відповідають за митний контроль та оформлення, а також скорочення чисельності працівників митних органів. Однак, Митна адміністрація Польщі винятково зберегла свій склад, отримавши при цьому додаткові повноваження в галузі міграційної політики та контролю за легальним працевлаштуванням іноземців.

Гармонізація митних процедур та уніфікація методів у межах ЄС сприяли створенню аналогічних структурних підрозділів у митних адміністраціях

різних країн. Введення автоматизованих систем і уніфікованого програмного забезпечення вимагали створення спеціалізованих підрозділів зі спеціалістами у галузі комп'ютерних технологій, митної класифікації та оцінки, а також створення статистичних баз даних для митних органів ЄС.

Незважаючи на інтенсивну гармонізацію митних процедур, уніфікацію управлінських принципів та активну модернізацію, митні служби країн ЄС не є ідентичними. Кожна митна адміністрація в країнах ЄС формується та реформується з урахуванням національного порядку управління, історичних особливостей і є органічною частиною державної влади.

Значний інтерес викликає досвід Японії та Китайської Народної Республіки у сфері адміністративно-правового управління митними режимами, які є ключовими учасниками міжнародного ринку та демонструють високі рівні економічного розвитку. Японське регулювання митних процедур еволюціонувало під впливом численних факторів, включаючи технологічні інновації та далекоглядну зовнішньоекономічну політику, спрямовану на підтримку внутрішнього виробника. Японія сьогодні стоїть у лідерах світової торгівлі, активно займаючись інвестиційною діяльністю [14].

Японська митна служба, як центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи, координує та контролює діяльність митних органів, спрямовану на реалізацію національного митного законодавства. Основні напрямки їх роботи включають спрощення та гармонізацію митних процедур, забезпечення безпеки торговельних ланцюгів, сприяння міжнародній торгівлі, посилення правоохоронних функцій митниць та захист прав на інтелектуальну власність.

У контексті адміністративно-правового регулювання митних відносин у Японії особливо вирізняється їхня загальна система преференцій, яка з 1971 року сприяє економічному зростанню країн, що розвиваються, дозволяючи їм експортувати понад 3500 видів товарів без ввізного мита або за зниженими ставками. Ця політика охоплює 135 країн та 5 територій, включаючи Україну, та сприяє збільшенню доходів цих країн від міжнародної торгівлі.

Японія, зокрема, сформувала свої митні режими під впливом технічної революції та ефективної зовнішньоекономічної політики, що сприяє підтримці вітчизняного виробництва. Сьогодні Японія є одним з лідерів у глобальній торгівлі та інвестиційній діяльності.

Японія, як країна з високорозвиненою економікою, успішно застосовує загальну систему преференцій, щоб підтримувати розвиток країн, що розвиваються, що є корисним прикладом для України.

В Китаї, де економіка також демонструє вражаючі темпи росту, значну увагу приділяють розробці ефективної митно-тарифної політики для підтримки експорту та захисту стратегічних галузей. Головна митна адміністрація Китаю, що підпорядковується безпосередньо Державній раді, відповідає за єдине управління митницями по всій країні. Ця організація проводить активну міжнародну співпрацю, зокрема через семінари, програми підготовки та міжнародні офіси, наприклад, у Брюсселі та Вашингтоні, забезпечуючи значний вплив на світову економіку.

Повноваження митної служби Китайської Народної Республіки зазначені в Митному кодексі 1987 року. Основний керівний орган — Генеральна митна адміністрація Китаю, на чолі якої стоїть Генеральний митний комісар. Митниця має розгалужену структуру, яка включає регіональні митниці та пункти митного оформлення.

Значна увага в Китаї приділяється стимулюванню експорту і гнучкій тарифній політиці, що включає заходи тарифного та нетарифного регулювання. Цей досвід може бути корисним для України в контексті захисту національного виробника і стимулювання національної промисловості.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах розвитку міжнародної торгівлі та глобалізації економічних процесів, ефективне державне регулювання митних відносин є надзвичайно важливим для забезпечення економічної безпеки та стабільності країни. Митні органи відіграють ключову роль у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, забезпечуючи контроль за переміщенням товарів через митний кордон, справляння митних платежів та дотримання митного законодавства. Взаємодія митних органів з іншими органами державного регулювання є важливим аспектом цього процесу, що забезпечує комплексний підхід до вирішення завдань державної політики у сфері митних відносин. У даній роботі проведено глибокий аналіз системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ролі митної служби, а також досліджено взаємодію митних органів з іншими органами державного регулювання в Україні.

1. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є складною та багатогранною, включаючи законодавчі, виконавчі та адміністративні механізми. Це регулювання охоплює заходи, спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, підтримку вітчизняних виробників, створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі та інвестицій. Дослідження показало, що ефективність системи значною мірою залежить від злагодженості дій різних органів державного управління.

2. Митна служба відіграє ключову роль у регулюванні зовнішньоекономічних відносин, забезпечуючи контроль за переміщенням товарів через митний кордон, дотримання митного законодавства та справляння митних платежів. Її діяльність сприяє захисту економічних інтересів держави, запобіганню незаконному ввезенню товарів і контрабанді, а також забезпеченню надійності та прозорості митних процедур.

3. Взаємодія митних органів з іншими органами державного регулювання є важливим аспектом забезпечення ефективного державного управління у сфері митних відносин. Митні органи співпрацюють з правоохоронними

органами, податковими службами та іншими регуляторами для забезпечення дотримання законодавства, обміну інформацією та координації заходів з метою запобігання порушенням. Це дослідження підтвердило необхідність подальшого вдосконалення механізмів такої взаємодії.

4. Аналізуючи положення Митного кодексу України, можна зробити висновок, що взаємодія митних органів з правоохоронними органами є критично важливою для забезпечення ефективного контролю за переміщенням товарів через митний кордон. Співпраця включає обмін офіційними повідомленнями про порушення, проведення оглядів та переоглядів товарів, а також здійснення негласного контролю за підозрілими переміщеннями. Така взаємодія сприяє підвищенню ефективності митного контролю та запобіганню контрабанді, що є важливим аспектом забезпечення економічної безпеки України. Проте, для максимізації результатів цієї співпраці необхідно чітко визначити повноваження та межі відповідальності кожного з органів на законодавчому рівні, що забезпечить уникнення конфліктів та підвищить ефективність їхньої взаємодії.

5. Аналіз взаємодії митних органів з податковою службою в Україні показав, що існує налагоджена система обміну інформацією та координації дій, яка сприяє ефективному контролю за обігом імпортованих товарів і дотриманням податкових зобов’язань. Регулярні звіряння даних та спільні перевірки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності дозволяють виявляти порушення та нецільове використання товарів, що ввозяться із застосуванням податкових векселів. Однак, для підвищення ефективності цієї взаємодії необхідно вдосконалити законодавчу базу, зокрема щодо чіткішого визначення повноважень та відповідальності кожного органу. Впровадження цифрових технологій і посилення прозорості процесів також сприятиме зниженню корупційних ризиків та підвищенню ефективності роботи митних та податкових органів.

6. Взаємодія митних органів з іншими регуляторами вимагає постійного вдосконалення. Зокрема, необхідно покращити обмін інформацією, узгодити

законодавчу базу та стандарти роботи, впроваджувати спільні навчання та тренінги для підвищення кваліфікації співробітників. Досвід зарубіжних країн свідчить про ефективність інтегрованого підходу до координації дій різних державних органів, що може бути корисним для вдосконалення системи державного регулювання в Україні. Аналізуючи сучасний стан митної справи, необхідно визнати, що непрозорість у класифікації товарів та визначенні їх митної вартості є ключовими корупційними факторами. Для їх подолання важливо продовжувати реформування митної системи в рамках євроінтеграції України, зокрема, через впровадження електронної системи обміну інформацією (NCTS) та посилення пост-митного контролю. Розширення сфери застосування NCTS та налагодження обміну попередньою інформацією з митними органами ЄС сприятимуть підвищенню прозорості та ефективності митних процедур. Удосконалення митного пост-аудиту, який є основною формою митного контролю в ЄС, допоможе знизити корупційні ризики та підвищити довіру до митної системи. Таким чином, комплексні реформи та міжнародна співпраця є ключовими для створення ефективного та прозорого механізму взаємодії органів державного регулювання в сфері митних відносин.

Завершуючи дослідження, можна зробити висновок, що ефективне державне регулювання у сфері митних відносин є критично важливим для забезпечення економічної безпеки країни та підтримки стабільності національної економіки. Аналіз ролі митної служби, а також взаємодії митних органів з іншими органами державного регулювання, підтвердив необхідність вдосконалення механізмів співпраці та координації дій. Вивчення зарубіжного досвіду показало, що інтегрований підхід до управління митними процесами може значно підвищити ефективність та прозорість митних процедур. Таким чином, реалізація запропонованих рекомендацій та методів вдосконалення сприятиме покращенню системи державного регулювання у сфері митних відносин в Україні, забезпечуючи економічний розвиток та міжнародну конкурентоспроможність країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко О.Ю. Формування механізму сучасного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як важливої передумови розвитку експортно орієнтованого виробництва. Науковий вісник Ужгородського національного університету.2019. Випуск 24, частина 1. С. 5–9

2. Багрова І., Редіна Н., Власюк В., Гетьман О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : підручник для вузів; за ред. І. Багрової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 580 с.

3. Балдинюк, В.М. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Причорноморські економічні студії, 2022. 74, с. 36-43.

4. Бережнюк І. Теоретичні основи та сутність митної справи. Вісник Академії митної служби України. 2002. № 3. С. 3 – 13.

5. Борисенко О.П. Зовнішньоекономічна політика держави: концепція, стратегія, механізми реалізації : монографія. Донецьк : Південний-Схід, 2012. 404 с.

6. Брикун Є.В., Вдовиченко А. М., Зубрицький А. І. та ін. Система ключових індикаторів результативності діяльності органів Міністерства доходів і зборів України : монографія; за заг. ред. А. М. Вдовиченка. Київ : Алерта, 2013. 336 с.

7. Васюк Т. В. Організаційно-економічні механізми зовнішньоекономічної діяльності національного підприємства на європейському ринку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 290 с

8. Васюренко В.О. Фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб’єктів господарювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2010. 20 с.

9. Гречишкіна О.О., Ковалев А.С. Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2014. № 8(215). С. 26–29.

10. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 432 с.

11. Двигун С. М. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. №11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_11_17.

12. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 462 с.

13. Домбровська С. М Напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління. Вип. 1(6), 2017. С. 114–119.

14. Доротич С. І. Механізми державного управління процесами адаптації митної системи України до європейських вимог: дис канд. юрид. наук. Київ, 2010. 225 с.

15. Дорофеєва Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці : монографія. Дніпро : УМСФ, 2019. 448 с.

16. Дурицька Г. В. Економічне регулювання виробництва : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.03. Львів, 2007. 27 с.

17. Іванов С. Принципи державної митної політики в Україні: поняття, зміст і критерії класифікації. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 10. С. 179-185. URI: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8880

18. Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна справа та національна безпека. Митна справа. 2001. №4. С. 3–16.

19. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1688. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.4.66

20. Костишин Ю.С. Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави : дис. ... д-ра філос. : 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Житомир, 2021. 268 с.

21. Лемеха Р.І. Історія становлення та розвитку інституту митних режимів в Україні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70) № 5. С. 57–63.

22. Лепеха М. О., Ревунова А. Б. Оцінка ефективності фіскальної функції в контексті розвитку митної політики України. Протидія мінімізації сплати податків: світовий досвід та практика України : зб. матер. III Наук.-практ. круглого столу до Дня науки, 15 травня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України, Науково-дослідний ін-т фіскальної політики. Ірпінь, 2020. С.127–129. URI: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/123456789/5477

23. Лепеха М.О., Мельник Л.О. Аналіз порушень митного законодавства в Україні. Митна безпека. 2018. Вип. 2. С. 114-122.

24. Мантур-Чубата О. С. Організаційно-економічний механізм управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства : дис. ... к. е. н. : 08.00.04. Харків, 2015. 239 с.

25. Машков А.О. Стратегічні напрямки державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності України в умовах інноваційного розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. №11. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_11_15.

26. Методика проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання : Наказ Голов КРУ від 04. 08. 2008 року № 300. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1037-08#Text

27. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 20.06.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17

28. Митна безпека в системі економічної безпеки держави та її оцінка. Ефективна економіка. 2022. № 12. С.71-78.

29. Нагорічна О.С. Еволюційні аспекти становлення та розвитку митної політики в Україні. Сталий розвиток економіки. 2019. №2. С. 12-19. URL: http://ir.nusta.edu.ua/ jspui/bitstream/doc/4697/1/4457_IR.pdf

30. Олійник, О. В., Ксендзук, В. В. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю країни в умовах воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування, (4(102), 50–60. 2022 https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-50-60

31. Павлович-Сенета Я.П. Загальна характеристика й історичні форми державної політики у сфері державної митної. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. №4. С. 254-262. URI: http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1701

32. Пісьмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в умовах інтеграції України у світовий економічний простір: механізми регулювання та контролю : дис. ... доктора наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2008. 366 с.

33. Платонова І.О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13–14. С. 125–129.

34. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2006. 332 с.

35. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#n114 (дата звернення: 08.05.2024).

36. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t193200?an=0&ed=2024_04_04(дата звернення: 08.05.2024).

37. Про затвердження Стандарту Рахункової палати «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів «Рахункова

палата» : Постанова, Стандарт від 27.12.2004 № 28-6 Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0115-05/ed20050208/find?text=%CF%E5%F0%E5%E2%B3%F0%EA%E0#Text (дата звернення: 08.05.2024).

38. Про затвердження Порядку взаємодії митних органів і органів державної податкової служби під час проведення звіряння даних щодо обігу, обліку та погашення податкових векселів та здійснення контролю за цільовим використанням імпортованих товарів, митне оформлення яких здійснюється із застосуванням податкового векселя : Постанова Каб. Міністрів України від 18.02.2004 р. № 178 : станом на 12 січ. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/178-2004-п#Text (дата звернення: 08.05.2024).

39. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення органами доходів і зборів України: Постанова КМУ № 467 від 23.05.2012 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2012-п#Text(дата звернення 1.05.2024 р.)

40. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) №952/2013 від 9 жовтня 2013 року про Митного кодексу Союзу: Міжнародний документ, кодекс № 952/2013 від 09.10.2013р. URL : n.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення 1.05.2024 р.)

41. Про затвердження форми Акта про проведення огляду (переогляду) товарів, транс-портних засобів, ручної поклажі та багажу: наказ Міністерства Фінансів України № 636 від 30.05.2012 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1004-12#Text (дата звернення 01.05.2024 р.)

42. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 01.05.2024 р.)

43. Сментина Н. ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 326(1), 128-134. 2024 https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-22

44. Стеценко Ж.В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльностів Україні. Економічний Вісник НТУУ «КПІ». 2010. URL:http://eco№ my.kpi.ua/uk/№ de/145.

45. Титаренко Л. М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 22. С. 114–118.

46. Топольницька Т.Б. Напрями підвищення дієвості механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі України. Ефективна економіка. 2020. № 4. URL:http://www.eco№ my.nayka.com.ua/?op=1&z=7783.

47. Франчук, В.І., Шупрудко Н.В. Зарубіжний досвід фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності та можливості його використання для зміцнення економічної безпеки України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління, 2018. 29(68), с. 6-10.

48. Халецька А.А. Підходи до системи державного управління зовнішньою торгівлею. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 2. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_7.

49. Шкурупій О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Київ, 2012. 248 с